

Uluslararası ve Ulusal Çalışmaların Hemşirelik Eğitime Yansımaları

Reflections of International and National Studies to Nursing Education

Nil KÜÇÜK YÜCEYURT, Emine AKÇİN ŞENYUVA, Hülya KAYA

ÖZ

Hızla değişen küresel dinamikler gibi toplumsal yapıda, sağlık bakım hizmetlerinde, eğitimde ve hemşirelik eğitiminde değişme ve gelişmeler yaşanmaktadır. Yaşanan bu değişme ve gelişmelere uyum sağlamak ve gelişmiş, nitelikli hemşirelik bakımı sunmak için hemşirelik eğitiminin de dinamik ve nitelikli olması gerekmektedir. Bu bağlamda hemşirelik eğitimini iyileştirmek, güncellemek ve güçlendirmek amacıyla hemşirelik ve hemşirelik eğitimi konu alan kurum ve kuruluşların çalışmaları ile küresel ve bölgesel olarak yürütülen ortak çalışmalar mevcuttur. Bu kurum, kuruluş ve ortak çalışmaların hemşirelik eğitimine olan etkilerinin farkında olmak ve hemşireler olarak bu süreçlerde yer almak hemşireliğin gelişimi ve iyileştirilmesinde hemşirenin rolü ve sorumluluğudur.

Hemşirelik ve hemşirelik eğitimi alanında yürütülen çalışmaların hemşirelik eğitime yansımalarının farkında olmak amacıyla hazırlanan derlemede, hemşirelik ve hemşirelik eğitiminin geçmişini ve bugünü anlayarak geleceğine yön veren/etkileyen kurum ve kuruluşlar, bu kurum ve kuruluşların yayınladıkları deklarasyonlar, bildirgeler, toplantı raporları, yasa ve yönetmelikler vb incelenerek hemşirelik eğitime etkileri ele alınmıştır. Bu bağlamda hemşireler, hemşire eğitimciler, politikacılar ve hemşirelik eğitime etki eden tüm paydaşlar açısından var olan etkilerin derlenmesi ve gelecek çalışmalarına fikir vermesi yönünde özet niteliğinde bilgiler sunulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Hemşirelik, Hemşirelik eğitimi, Uluslararası çalışmalar, Ulusal çalışmalar

ABSTRACT

Like the rapidly changing global dynamics, changes and developments are experienced in the social structure, health care services, education and nursing education. In order to adapt to these changes and developments and to provide advanced and qualified nursing care, nursing education should also be dynamic and qualified. In this context, in order to improve, update and strengthen nursing education, there are global and regional joint studies with the studies of institutions and organizations dealing with nursing and nursing education. Being aware of the effects of these institutions, organizations and joint studies on nursing education and taking part in these processes as nurses is the role and responsibility of the nurse in the development and improvement of nursing.

Küçük Yüceyurt N., Akçin Şenyuva E., & Kaya H., (2023). Uluslararası ve ulusal çalışmaların hemşirelik eğitime yansımaları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 13(1), 1-9. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1163644>

Nil KÜÇÜK YÜCEYURT (✉)

ORCID ID: 0000-0003-2620-934X

İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Eğitim Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
Istanbul University - Cerrahpasa, Florence Nightingale School of Nursing, Department of Education in Nursing, Istanbul, Turkey
nil.kucukyuceyurt@iuc.edu.tr

Emine AKÇİN ŞENYUVA

ORCID ID: 0000-0001-8855-6692

İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Eğitim Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
Istanbul University - Cerrahpasa, Florence Nightingale School of Nursing, Department of Education in Nursing, Istanbul, Turkey

Hülya KAYA

ORCID ID: 0000-0001-6769-7613

İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa, Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelikte Eğitim Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
Istanbul University - Cerrahpasa, Florence Nightingale School of Nursing, Department of Education in Nursing, Istanbul, Turkey

Geliş Tarihi/Received : 18.08.2022

Kabul Tarihi/Accepted : 03.05.2023

Bu eser "Creative Commons Atıf-GayriTicari-4.0 Uluslararası Lisansı" ile lisanslanmıştır.

In the compilation prepared to be aware of the reflections of the studies carried out in the field of nursing and nursing education on nursing education, the institutions and organizations that shape the future of nursing and nursing education by understanding the past and present, the declarations, declarations, meeting reports, laws and regulations etc. published by these institutions and organizations are examined. The effects on nursing education are discussed. In this context, summary information is presented to compile the existing effects in terms of nurses, nurse educators, politicians and all stakeholders affecting nursing education and to give an idea for future studies.

Keywords: Education, Nursing, Nursing education, International studies, National studies

GİRİŞ

Çalışma alanı hemşirelik ve hemşirelik eğitimi olan uluslararası ve ulusal kurum ve kuruluşların yayınladıkları deklarasyonlar, bildirgeler, toplantı raporları vb geçmişten günümüze hemşireliği ve hemşirelik eğitimi önemli ölçüde etkilemiş, hemşirelik ve hemşirelik eğitiminin yapılandırılması için yönlendirici olmuştur. Bu kurum ve kuruluşlar, bazen dolaylı bazen de doğrudan hemşireliği ve hemşirelik eğitimi etkileyen çalışmalar yürütmekte, eğitimi iyileştirici çalışmalar yapmakta, güvenli, nitelikli bakım veren hemşireler yetiştirilmesine ve sağlık bakımının kalitesinin artırılmasına katkı sağlamaktadır (Aktan & Işık, 2007; Bozan, 2012; Çetin, 2015; Dil ve ark. 2012; İnal, 2010; Herdman, 2011; Karaca, 2008; Kaya, 2010; Story ve ark. 2010; Temel, 2011; Yelken ve ark. 2007).

Bu derlemede, hemşirelik eğitimi etkileyen öncelikli uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan çalışmalar, bildirgeler, deklarasyonlar, raporlar, çalışmalar ve bunların hemşirelik eğitimine yansımalarının, etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır (Tablo 1).

ULUSLARARASI KURUM ve KURULUŞLAR, BİLDİRGELE, DEKLARASYONLAR

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)

Birçok sağlık kuruluşu için yönetici ya da koordine edici otorite olarak kabul edilen DSÖ, 7 Nisan 1948 tarihinde kurulmuştur. Öncelikle ülkelerin/insanların sağlıklarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmeyi, sağlık bakım hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik standartları geliştirmeyi ve sağlık bakımının niteliğinin yükseltilmesini amaçlayan çalışmalar yürütmektedir (WHO, 2019). Kuruluş bu çalışmaların yanı sıra hemşirelik ile ilgili kitaplar, rehberler vb. yayınlamakta, standart bir temel hemşirelik eğitim programı oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapmakta, hemşirelik eğitimi veren kurumlara öneriler vermekte ve böylece, hemşirelik rol ve sorumluluklarına, hemşirelik eğitim ve uygulamalarına yön vermektedir.

DSÖ, 1973 yılında farklı ülkelerde sağlık alanında yaşanan yetersizliklere dikkat çekerek, yetersizlik yaşanan ülkelerdeki bireylere daha iyi sağlık hizmeti sunulabilmesi için kararlar almış ve bu doğrultuda “Herkes için Sağlık” hedeflerini belirlemiştir. Bu hedeflerin belirlenmesinde dünyada yaşanan sağlık hizmeti verilmesinde yaşanan dengesizlikler ve eşitsizlikler etkili olmuştur. 1977 yılında “Dünyadaki tüm insanların iyi bir hayat yaşayabilmesi için gerekenler: 21.yy.’da Herkes için Sağlık” adı verilen bir bildirge yayımlamıştır. Bu bildirgede, temel sağlık hizmetinin tüm insanların hakkı olduğu vurgusu yapılmakta, hemşirelerin

de içinde olduğu sağlık hizmetleri sağlayıcılarının sorumluluklarına dikkat çekmektedir. Bu durum hemşirelik eğitimi de etkilemiş, eğitim programı içeriklerinin toplum sağlığına odaklı bakım verme, bakımda hümanistik felsefeyi benimseme ve sergileme, hemşirenin sağlığı geliştirme ve sürdürmedeki rollerini geliştirme vb. konuları içerecek şekilde yeniden yapılandırılmasına neden olmuştur (WHO, Healthforall in the 21th century, 1998).

“Hemşirelik ve Ebelik Kapasitesinin Artırılması İçin Bir Uygulama Çerçevesi Hakkında Küresel İstişare Raporu” (2007) gibi hemşirelik eğitimi de kapsayan raporlar yayınlamak küresel çalışmaların öncüsü ve takipçisi olmaktadır. Pek çok hemşirelikle ilgili kurum ve kuruluş DSÖ’nün yayınlarını izleyerek çalışmalarında yararlanmaktadır (https://www.who.int/hrh/resources/scaling-up_planning_report.pdf?ua=1, 02.11.2019). Aynı zamanda kuruluş, Uluslararası Hemşireler Konseyi ile 2018 yılında başlattıkları “Hemşirelik Şimdi” temalı kampanya ile 2020 yılını hemşireleri 21. yy’ın sağlık hedeflerine ulaşma konusunda güçlendirmek amacıyla hemşirelik yılı olarak ilan etmiştir (<https://www.who.int/18.05.2022>).

Uluslararası Hemşireler Konseyi (International Council of Nurses-ICN)

Dünyanın ilk kurulan ve en fazla üyeye sahip en geniş uluslararası hemşirelik federasyonu olan ICN, 1899 yılında kurulmuştur. Kuruluşun temel amacı; küresel sağlık ve hemşirelik ile ilgili politikalar/stratejiler geliştirmeye, hemşirelerin bu politika ve stratejilerin belirlenmesinde rol almalarını, karar vermelerini ve politikalar doğrultusunda nitelikli hemşirelik bakımının verilmesini sağlamaya, hemşireliğin bilimsel bilgi birikimini geliştirme ve bu bilgi birikimini uygulama alanlarına yansıtacak nitelikte yetkin ve saygın meslek üyelerini yetiştirmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir. Kuruluş yürüttüğü bu çalışmaları; Birleşmiş Milletler (BM) bünyesindeki kuruluşlarla, DSÖ, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Bankası vb. kurum/kuruluşlarla, sivil toplum kuruluşları ve diğer organizasyonlarla işbirliği içinde gerçekleştirmektedir.

Kuruluş ayrıca, her yıl 12 Mayıs Uluslararası Hemşireler Gününe özgü belirlediği temalarla hemşirelik gereksinimlerine ve gelişimine dikkat çekerek gelecekteki çalışmalara yön vermektedir (ICN, 2022). Örneğin 2000 yılı temasıyla: “Hemşireler-Her Zaman Orada Sizin İçin” hemşireliğin bakım verici rolüne dikkat çekerken 2007 yılı temasıyla “Olumlu Çalışma Ortamları: Kaliteli İşyerleri=Kaliteli hasta bakımı” nitelikli hemşirelik bakımı için gerekli olan çalışma koşullarına dikkat çekmiştir. 2008 yılı teması: “Topluma Kaliteli Hizmet Sunumu: Temel sağlık hiz-

Tablo 1. Hemşirelik Eğitimine Etkileyen Öncelikli Uluslararası ve Ulusal Kurum, Kuruluş, Bildirge, Rapor ve Çalışmalar

Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar	Uluslararası Bildirge ve Raporlar	Ulusal Kurum ve Kuruluş-Çalışmalar	Ulusal Bildirge ve Raporlar
<ul style="list-style-type: none"> Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Uluslararası Hemşireler Konseyi (International Council of Nurses-ICN) Ulusal Hemşirelik Eğitimi Birliği (National League for Nursing Education-NLNE) (ABD) Amerikan Hemşirelik Kolejleri Birliği (American Association of Colleges of Nursing-AACN) (ABD) 	<ul style="list-style-type: none"> Alma-Ata Bildirgesi (1978) Lizbon Bildirgesi (1981) Ottowa Şartı (1986) Viyana Bildirgesi (1988) Amsterdam Bildirgesi (1994) Kopenhag Bildirgesi (1994) Bali Bildirgesi (1995) Ljubljana Bildirgesi (1996) Bologna Bildirgesi (1999) Münih Bildirgesi (2000) Küresel Hemşirelik Eğitimi Topluluğu Oluşturmada Ortak Çalışma Grubu Çalışması (2006) Malta Belgesi (2012) 	<ul style="list-style-type: none"> Hemşirelik Lisans Programı Ulusal Yeterlilikleri (2012) Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP) (2003-2014-2022) Hemşirelik Eğitimi Derneği (HEMED) Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (HEPDAK) 	<ul style="list-style-type: none"> Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) (2011) Sağlık Bakanlığı - Hemşirelikte Temel Yetkinlikler Kılavuzu (2021)

metlerini yönlendiren hemşireler” ve sonrasında gelen “Topluluklara Hizmet, Kalite Sağlamada, Topluma Hizmet Sunmada: Kronik Bakımın Öncüsü Hemşireler” (2010), “Hemşireler: Değişim İçin Bir Kuvvet: Sağlık İçin Hayati Bir Kaynak” (2014), “Hemşireler Öncü Bir Ses: Sağlık İnsan Hakkıdır” (2018) temalarıyla hemşireliğin güçlü yönüne, hemşireliğin güçlendirilmesine vurgu yapmıştır. Bu yaklaşım hemşirelik eğitiminin ve uygulamalarının güçlendirilmesinde, nitelikli hemşirelik bakımında hemşireliğin dönüştürücü yönüne dikkat çekmiştir (ICN, 2022). Özellikle 2003 yılında “Innovative Approaches in Nursing Education, Innovation in Nursing Education - Hemşirelik Eğitiminde Yenilikçi Yaklaşımlar, Hemşirelik Eğitiminde İnovasyon” çağrısında bulunması, gerek dünyada gerekse ülkemizde hemşirelik eğitim ve uygulamalarına ilişkin inovatif çalışmaları artırmıştır (Dil ve ark. 2012). 2022 yılında ise “Hemşireler: Öncü Bir Ses–Küresel Sağlık Güvence Altına Almak İçin Hemşireliğe Yatırım Yapın ve Haklara Saygı Gösterin” temasını belirleyerek ve hemşirelerin deneyimlerini web sitesinde yayınlarak hemşirelerin ihtiyaçlarına dikkat çekmeye çaba göstermiştir. Hemşirelerin ve hemşireliğin küresel sesi olmak adına hemşireliğe yatırım yapmaya dikkat çekmesi, hemşirelik eğitiminin niteliksel olarak artırılmasında hemşirelik eğitimi paydaşlarının yapabileceklerine dikkat çekilmiştir (ICN, 2022).

Ulusal Hemşirelik Eğitimi Birliği (National League for Nursing Education-NLNE)

1893 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde Hemşirelik Okulları Birliği (Association of Schools of Nursing) adıyla kurulan birlik, 1912 yılında Ulusal Hemşirelik Eğitimi Birliği (Nati-

onal League of Nursing Education-NLNE) adını almıştır. Birlik, ABD’de hemşirelik okullarının standartlarını yükseltmek, hemşirelik okulları arasında eğitim açısından yaşanabilecek farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla okulların sahip olması gereken asgari standartları ve mezun niteliklerini içeren standart bir müfredat programı yayımlamıştır. Yayımlanan bu müfredat programı doğrultusunda ABD’deki ve dünyanın pek çok ülkesindeki hemşirelik okulu, yürüttüğü müfredat programını gözden geçirerek iyileştirme çalışmaları yapmıştır. Birlik, hemşirelik mesleğinin gelişmesine yönelik politikalarda görev alma, mesleki sürekli eğitim programları düzenleme, araştırma bursları/teşvikleri verme vb. çalışmalar da yürütmektedir. Birlik ayrıca, bünyesinde barındırdığı Ulusal Hemşirelik Akreditasyon Komisyonu Ulusal Birliği (National League for Nursing Accrediting Commission: NLNAC) hemşirelik okullarının eğitim programlarını akredite etme konusunda öncü bir kuruluş olarak çalışmalarını sürdürmektedir (Whitehead & LaceyHaun, 2008; NLNAC: <http://www.nlnac.org>, 20.05.2019). Ülkemizde hemşirelik eğitim programlarını iyileştirmek amacıyla yürütülen müfredat geliştirme ve akreditasyon çalışmalarında da birliğin çalışmaları göz önünde bulundurulmaktadır.

Amerikan Hemşirelik Kolejleri Birliği (American Association of Colleges of Nursing-AACN)

ABD’deki hemşirelik okullarını çatısı altında birleştirmeyi ve geliştirmeyi hedefleyen kuruluş, hemşirelik mesleğinin tüm yönleriyle gelişimine katkıda bulunmak amacıyla hemşirelik eğitimine ilişkin standart bir müfredat oluşturmakta ve hemşirelik okullarının bu standartları gerçekleştirmelerine yardımcı

olacak çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmaların yanı sıra hemşirelikle ilgili sağlık politikaları belirleme, hemşirelik araştırmalarını destekleme, konferanslar, sempozyumlar, hizmet içi eğitim mezuniyet sonrası eğitim programları düzenleme, projeleri destekleme, hemşirelik okullarını akredite etme vb. çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalarla hemşirelik ve hemşirelik eğitim, araştırma ve uygulamalarda yaşanan değişme ve gelişmelerin dikkate alınmasını amaçlamaktadır (AACN, 2019).

Alma-Ata Bildirgesi (1978)

1978 yılında gerçekleştirilen “Temel Sağlık Hizmetleri Uluslararası Konferansı” sonunda yayınlanmıştır. Bildirgede, gelişmiş/gelişmekte olan ülkelerde sağlık hizmetlerine erişim ve temel sağlık hizmetlerinden yararlanma konularında eşitsizlikler yaşandığı bunun da tüm ülkelerin ortak bir sorunu olduğu vurgulanmıştır (Aktan, Işık 2007; Alma-ata Bildirgesi 1978). Bildirgede 2000 yılında ulaşılması istenen sağlık düzeyi için hedefler belirlenmiş, bu hedeflere ulaşmada en önemli ögenin temel sağlık hizmetleri olduğu belirtilmiştir. Bildirgede ayrıca insanlığın temel haklarından biri olan sağlığın yükseltilmesinin tüm kurum, kuruluş ve örgütler açısından önemli olduğu vurgulanmış, sorumluluk alması gereken kurum, kuruluş ve örgütlerin üzerine düşen görevler belirtilmiştir. Tüm ülkeler, temel sağlık hizmetlerini başlatıp yürütmek için gereken ulusal politika, strateji ve çalışma planı yapmaya, kaynaklardan (iç/dış) yararlanmaya çağırılmışlardır. Bildirgenin ardından temel sağlık hizmetlerine öncelik verilmesi ve küresel çapta bu hizmetlerin ulaşılabilir olması ile ilgili önemli gelişmeler yaşanmıştır. Hemşirelik açısından da bu değişme ve gelişmeler, eğitim programlarında hemşirelerin temel sağlık hizmetini sağlamada sahip olması gereken rol ve sorumluluklara yer verilmesine neden olmuş, eğitim kurumlarının da rol ve sorumlulukları konusunda bilinçli hemşireler yetiştirme sorumluluğunu artırmıştır (Taylan ve ark. 2012).

Lizbon Bildirgesi (1981)

Bildirge, “Hasta Hakları Bildirgesi” olarak da bilinmektedir. Bildirgede; hastanın seçim hakkı, tedaviyi kabul ya da reddetme hakkı, tıbbi ve kişisel bilgilerin gizliliğine gereken saygıyı görmeyi bekleme hakkı vurgulanmıştır (Lizbon Deklarasyonu-World Medical Association 1995). Bu yönüyle bildirge, sağlık bakımı hizmetlerinde hemşirelik bakımının sağlıklı/hasta birey ve ailesinin merkeze alınarak verilmesinde etkili olmuş, hemşirelik eğitim programlarının bu doğrultuda yapılandırılmasına neden olmuştur. Bu durum hemşirelik eğitiminde hümanistik varoluşçu eğitim felsefesinin daha fazla benimsenmesinde de etkili olmuştur.

Ottawa Şartı (1986)

1986 yılında gerçekleşen I. Uluslararası Sağlığı Geliştirme Konferansı sonunda yayımlanan şartta, 2000 yılı ve sonrası için “Herkes için Sağlık” hedeflerine ulaşmanın şartları üzerinde durulmuştur. Sağlık hizmetlerinin farklı kurum ve kuruluşlardan, örgütlerden etkilendiği ve yaşanan sorunlarda sorumluluğun çok yönlü olduğu üzerinde fikir birliği sağlanmıştır. Belirlenen şartlar, hemşireliğin multidisipliner çalışma ilkelerinin belirlenmesinde de etkili olmuştur. Bu durum hemşirelerin farklı rol ve

sorumluluklarının yerine getirilmesinde bütüncül ve multidisipliner yaklaşımın benimsenmesinde etkili olmuş, hemşirelik eğitiminde bu yaklaşımların öğrencilere kazandırılması temel alınmıştır (WHO, 2019).

Viyana Bildirgesi (1988)

1988 yılında Viyana’da gerçekleştirilen Avrupa Hemşirelik Konferansı’nda hemşirelerin gelişen ve değişen sağlık bakım hizmetlerinde etkin olabilmeleri için eğitim ve uygulamaların yeniden yapılandırılması konusunda karar alınmıştır. Viyana’da bir araya gelen ve bölgedeki 32 ülkeden katılan hemşirelere kendi rollerini, eğitim ve uygulamalarını tekrar inceleme konusunda ilk fırsatı veren bu konferansın katılımcıları; “Herkes İçin Sağlık” bölgesel hedeflerinin ulaşılabilir olmasında hemşirelik uygulama ve eğitimlerinde yapılacak değişimlerde hükümetlerin ve ulusal sağlık komisyonlarının yardımcı olmalarının gerekliliğine dikkat çekmiştir. İnsanların sağlık alanında yaşadıkları eşitsizliklerin kabul edilemez olduğu ve bunun hemşireler açısından çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Hemşirelerin, DSÖ Avrupa Bölge Komitesinin 1984 yılındaki 34. oturumunda kabul edilen 38 hedefe ulaşmada büyük katkı sağlayacak güç oldukları kabul edilmiştir. Bu bağlamda bildirgede, “Hemşirelik uygulamaları için sağlam bir temel ve destek sağladığında hemşireler kendi potansiyelini en iyi şekilde hayata geçirebilirler” sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, hemşirelik öğrencilerinin mesleki potansiyellerini açığa çıkarmaya odaklanarak geliştirilmesinde etkili olmuştur. Mesleki otonominin hemşirelik eğitiminde daha çok yer bulması açısından önemli olan bu bildirge, hemşireliğin yönetici rolüne dikkat çekilmesi sayesinde hemşirelik eğitiminde bu rolün geliştirilmesine yönelik içeriklerin artması açısından da itici bir güç olmuştur (Viyana Bildirgesi 1988).

Amsterdam Bildirgesi (1994)

1994 yılında yayınlanan “Avrupa Hasta Haklarının Geliştirilmesi Stratejileri”nin yer aldığı bir bildirgedir. Bildirgede; Lizbon Bildirgesinde yer verilmeyen hasta haklarına dikkat çekilmiş, hastaların hak ve sorumluluklarını teşvik etmek için stratejilerin geliştirilmesi ve uluslararası alanda yapılması istenen eylem planının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu haklar kapsamında; bilgilendirme ve bilgilendirilmiş onam, insan haklarına uygunluk, hasta mahremiyetine ve özel hayatına saygı vb. ihtiyaçlara yer verilmiştir. Bu ihtiyaçların yasal düzenlemelere dayandırılması ve güncellenmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Örneğin, hastaların hak ve sorumlulukları, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda bilgilendirme ve bilgilendirilmiş onam hakkına ilişkin yasal düzenlemelerin yapılmasında etkili olmuştur. Hemşirelerin rol ve sorumlulukları açısından ise hastaların ve sağlık çalışanlarının hastaların hak ve sorumlulukları konusunda bilgilendirilmesine ve farkındalık kazanmalarına yönelik eğitimlerin düzenlenmesi, farklı kurum, kuruluşlar ve kişiler arasında işbirliğinin yapılması, medyanın kullanımının teşvik edilmesi hemşirenin eğitimci rolünün öne çıkmasına neden olmuştur (WHO (1994).

Kopenhag Bildirgesi (1994)

DSÖ Avrupa temsilcilerinin, tüm vatandaşların (özellikle çocuklar, yaşlılar, fakirler, göçmenler, mülteciler, yerlerinden edilmiş kişiler ve sosyal olarak dezavantajlı olanlar) sağlık haklarından

eşit yararlanmaları için sağlık ve sağlık bakım kalitesini arttıracak "Sağlık Politika ve Programların Geliştirilmesi"nin vurgulandığı bildirgedir. 21.yy'a yönelik etkin sağlık hizmeti çabalarının devam edeceği taahhüdüne yer verilmiştir (The Copenhagen Declaration on Health Policy, 1994). Bildirge, bireysel hak ve özgürlüklere dikkat çekmesi, herkesin sağlık bakımını alması eşit haklara sahip olduğunu ve bireye özgü bakımı vurgulaması bakımından hemşirelik eğitiminde hümanistik varoluşçu felsefenin benimsenmesinde etkili olmuştur.

Bali Bildirgesi (1995)

1995 yılında yayınlanan Lizbon Bildirgesinin güncellenmesi ile hastanın nitelikli bakım hakkı, seçme özgürlüğü, dini destek hakkı, bilgilendirilme hakkı, gizlilik/mahremiyet hakkı vb. hasta haklarına yeniden yer verilerek hazırlandığı bildirgedir. Lizbon bildirgesinden farklı olarak herkesin kendi sağlığından sorumlu olduğu vurgulanmış, sağlık eğitimi alma hakkı, yasal ehliyeti olmayan ya da intihar girişiminde bulunan hastaya yaklaşım ele alınmıştır (Lizbon Deklarasyonu-World Medical Association, 1995). Bildirge, Lizbon bildirgesinde olduğu gibi hemşirelik eğitiminde birey merkezli yaklaşımın öne çıkmasında etkili olarak hümanistik varoluşçu eğitim felsefesinin benimsenmesinde ve hemşirelik etik ilkelerin belirlenmesinde etkili olmuştur.

Ljubljana Bildirgesi (1996)

Bildirge, Sağlık reformlarında yönetimi güçlendirme, insan merkezli ve kalite odaklı yaklaşımı benimseme, hakkaniyet ve dayanışma, tüm halkın haklardan eşit yararlanabilmesi vb. konulara dikkat çekmiştir. Bildirgede ayrıca, felsefe olarak birinci basamak sağlık hizmetinde reformlar gerektiğine ve sağlık hizmetlerinin korunmasını ve teşvik edilmesini sağlama, ortak karar vermeyi güçlendirme vb. konulara odaklanılmıştır (The Ljubljana Charter, 1996). Bildirge, hemşirelik eğitiminde ve hemşirelik bakımında sağlığı koruma ve geliştirme yaklaşımına ağırlık verilmesinde ve sağlığı koruma ve geliştirmeye yönelik önceliklerin belirlenmesinde etkili olmuştur.

Münih Bildirgesi (Deklarasyonu) (15-17 Haziran 2000)

Avrupa'daki hemşire ve ebelerin sağlığı geliştirme ve sağlık hizmetlerini ulaştırmada önemli rol oynadığına dikkat çeken ve hemşirelik eğitimine yön veren en önemli çalışmalardan biridir. Bildirge, 2000 yılında DSÖ Avrupa Bakanlar Düzeyinde II. Hemşirelik ve Ebelik Konferansı sonrasında yayımlanmıştır.

Bildirgede; sağlık politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasının her aşamasında hemşireliğin karar alma süreçlerinde aktif rol alması, mesleki otonominin kazanılmasının desteklenmesi, kariyer gelişimi için maddi desteklerin sağlanması, hemşirelikte temel eğitim ve sürekli eğitimin geliştirilmesi ve sürdürülmesi, daha etkili hasta bakımı sağlamada meslekler arası ilişkiyi güçlendirmek için mezuniyet öncesi ve sonrasında hemşire ve hekimlerin birlikte öğrenmelerine fırsatlar yaratılması, bilgi birikimini artırmak amacıyla araştırmaların ve bilginin yayılmasının desteklenmesi vb. ifadeler yer verilmiştir. Bu yönüyle bildirge, hemşirelik eğitiminin planlanmasının ve alt yapısının güçlendirilmesinin hemşirelik mesleğinin otonomisini, gücünü, mesleki karar almada yetkin olmasını ve güçlü stratejilerle sağlık politikalarında etkin rol almasını sağlayacağını ortaya koymaktadır.

Özellikle 21. yy'a kadar sağlık alanında yaşanan sorunları gidermeye yönelik çözüm arayışlarının hemşirelik eğitiminin güçlendirilmesi ile çözülebileceğini ifade etmesi hemşirelik eğitiminin önemini anlaşılmada ve eğitimin iyileştirilmeye çalışılmasında etkili olacağını düşündürmektedir (Kıvanç 2015).

Malta Belgesi (2012)

DSÖ Avrupa Bölgesi Komitesinin 62. oturumu 2012 yılında Malta'da gerçekleştirilmiştir. Belgede, üye devletler ve DSÖ Avrupa Bölge Ofisi için stratejik yönelimler ve öncelikli politik eylem alanları ortaya konulmuştur. DSÖ bölgesindeki 53 üye devlet yeni ortak bir politika çerçevesi olan Sağlık 2020 üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Ulaşılan ortak hedefler; gelecek yıllar için insan sağlığını kayda değer derecede artırmak, sağlık alanındaki eşitsizlikleri azaltmak, halk sağlığını güçlendirmek ve evrensel, eşitlikçi, sürdürülebilir, yüksek kaliteli ve insan odaklı sağlık sistemlerinin oluşmasını sağlamak olarak belirlenmiştir (Kıvanç, 2015; WHO, 2019). Belge, 2020 yılı hedeflerini içermesi bakımından hemşirelik ve hemşirelik eğitiminde yürütülecek yaklaşım ve çalışmaları etkilemiştir.

Diğer Uluslararası Çalışmalar

Yapılan uluslararası konferanslar, toplantılar ve sonucunda yayınlanan bildirelerin yanı sıra farklı ülkelerle ortak uluslararası çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar içinde özellikle yükseköğretimde farklılıkları gidermek amacıyla yürütülen Bologna süreci ve Küresel Hemşirelik Eğitimi Topluluğu Oluşturmada Ortak Çalışma Grubu Çalışması hemşirelik eğitimi büyük ve önemli ölçüde etkilemiştir.

Bologna Süreci: Özellikle son yıllarda öğrenci sayılarındaki ciddi artış, maddi yetersizlikler ve küresel politikaların getirdiği değişimler küreselleşmeyi ve eğitimin küreselleşmesini hızlandırmıştır. Yaşanan değişimler ve gelişmeler, küresel değişim programlarını, mesleki eğitimleri ve eğitim sürecini etkilemiştir. Bu küresel eğilimler ve değişim hızı eğitimde ülkeler arasındaki farklılıklara ve standardizasyon gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bunun yanı sıra Avrupa Birliği'nin (AB) hazırladığı yeni yasalar ve bu konuda yapılan araştırmalar yükseköğretim sistemlerindeki sürekli gelişme eğilimini ortaya çıkarmıştır (Tucker, 2004; Süngü, Bayrakçı, 2010; Bologna Bildirgesi, 1999). AB üye ülkeler; eğitimin kalitesi, süresi ve uluslararası tanınırlığı konusunda yürüttüğü çalışmalar kapsamında yükseköğretim sistemlerindeki farklılıkların giderilmesi ve ortak bir eğitim sisteminin oluşturulması amacıyla 25 Mayıs 1998 tarihinde yayınlanan Sorbon Deklarasyonu (19 Haziran 1999 tarihli Bolonya Deklarasyonu ile birlikte) önemli bir çalışma olarak kabul edilmektedir (Süngü ve Bayrakçı, 2010). Son yıllarda ülkemizde de dünyadaki gelişmelere paralel olarak özellikle Bologna süreci kapsamında yeterlikler, Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS), kalite, değişim programları vb. konularda yoğun çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca kurumsal değerlendirme ve program akreditasyonu da önem kazanmıştır (<https://uluslararası.yok.gov.tr/uluslararası-silasma/bologna/temel-bilgiler/bologna-sureci-nedir> Erişim: 11.02.2019; Bologna Bildirgesi, 1999). Bu bağlamda Bologna süreci kapsamında hemşirelik lisans ve lisansüstü eğitimlerde de değişiklikler yaşanmıştır (Türten Kaymaz ve ark. 2017). Bologna süreci hemşirelik eğitiminin uluslararası standartlara

uyumu, ders yükleri, öğrenci iş yükü gibi konularda eğitim sürecinde farklı çalışmalara yol açmıştır. Bu kapsamda Yüksek Öğretim Kurumu Türkiye Yeterlilikler Çerçevesini belirlemiş tüm yükseköğretim kurumları bu çerçevede çalışmalar yürütmüştür. Yeterliliğe dayalı eğitimin öncül olması ve lisans eğitiminde küresel hareketlilik ve lisansüstü eğitimin teşvikiyle hemşirelik mesleğinin eğitim süreçlerinin dinamiklerini güncellemiştir. Yaşanan bu değişimler hemşirelik eğitiminin ulusal çalışmalarına da etki etmiş, standart eğitim programı oluşturma, hemşirelik eğitiminin akreditasyonu gibi çalışmaları beraberinde getirmiştir (Türten Kaymaz ve ark. 2017; Herdman 2011).

Küresel Hemşirelik Eğitimi Topuluğu Oluşturmada Ortak Çalışma Grubu Çalışması

Hemşirelikle ilgili bilgi paylaşmak ve mesleki kalite standartlarını yükseltmek amacıyla 2006 yılında DSÖ tarafından Bangkok'ta pek çok farklı uluslararası hemşirelik kuruluşu ve ülkelerin temsilcilerinin katılımı ile "Uluslararası Onurlu Hemşireler Birliği Toplantısı (Sigma Theta Tau International: STTI)" gerçekleştirilmiştir.

Toplantının temel amacı; temel hemşirelik ve ebellek eğitimi için küresel standartların geliştirilmesi ile sağlık uzmanlarının büyük çaplı göçlerinden ve hemşirelik eğitiminin farklılıklarından kaynaklı hasta güvenliğinde ve hasta bakım kalitesinde karşılaşılan sorunların ele alınması olmuştur. Toplantıda hemşirelik eğitim programına kabul kriterleri, program geliştirme koşulları, program içerikleri, öğretim üyelerinin nitelikleri ve programdan mezun olma koşulları vb. bazı küresel standartların oluşturulması amaçlanmıştır. Bu açıdan toplantı, hemşirelik eğitiminde uluslararası kabul kriterleri, mezun olma koşulları, hemşirelik eğitimi programlarının geliştirilmesi ve yürütülmesiyle ilgili koşullara çerçeve oluşturmuştur (Riner 2009).

ULUSAL ÇALIŞMALAR

Hemşirelikle İlgili Yasa ve Yönetmelikler

Hemşirelikle ilgili yasa ve yönetmelikler [Hemşirelik Kanunu (Resmi Gazete: 2 Mart 1954; Sayı: 8647), Hemşirelik Yasası (Madde 1 – (Değ.: Kanun No. 5634 Resmi Gazete: 2 Mayıs 2007/26510), Hemşirelik Yönetmeliği (Resmi Gazete 8 Mart 2010 Sayı: 27515), Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2011)] incelendiğinde; hemşire ve uzman hemşire unvanının kimlere verileceği, sağlık kurumlarında görev yapan hemşirelerin çalışma alanlarına, eğitim durumlarına ve uzmanlık alanlarına göre görev, yetki ve sorumlulukları, hemşirelikle ilgili yönetim görevlerinde lisans ve lisansüstü eğitime sahip hemşirelerin öncelik haklarının olduğu belirtilmektedir (Hemşirelik Yasası, 2007; Hemşirelik Yönetmeliği, 2010; Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2011). Hemşirelik Yasasında (Madde 1 – (Değ.: Kanun No. 5634 Resmi Gazete: 2 Mayıs 2007/26510) hemşirelik eğitimi lisans düzeyine çıkarılmış, yaş sınırı ve cinsiyet ayrımı ortadan kaldırılmış, hemşirenin görev tanımı mesleki amaçlara uygun olarak düzenlenmiş, lisansüstü mezunların uzman hemşire olarak çalışabilecekleri hükmüne yer verilmiş, başhemşire ve yöneticilik görevleri için lisans ve yüksek lisans mezunlarına rüçhan hakkı tanınmış, özellik arz eden birimlerde çalışanlara

yetki belgesi verilmesi hükme bağlanmıştır. Ayrıca ilgili yasada üniversitelerin hemşirelik eğitim programlarında ülke ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli kontenjan oluşturulmak üzere 5 yıl süre ile sağlık meslek liselerinin hemşirelik ve hemşireliğe eşdeğer sağlık memurluğu programlarına öğrenci alınması kararı da geçici madde olarak yer almıştır. Hemşirelik Yönetmeliği (Resmi Gazete 8 Mart 2010 Sayı: 27515)'nde de hemşirelerin çalışma alanlarına, pozisyonlarına (başhemşire, uzman hemşire vb.) ve eğitim durumlarına göre görev yetki ve sorumlulukları belirtilmiş, hemşirelik tanılama süreci ve yetki belgesi tanımlanmıştır. Ayrıca hemşirelerin uzmanlık alanlarına (Ruh Sağlığı Hemşireliği, Çocuk ve Adölesan Psikiyatrisi Hemşiresi vb.) göre eğitim ve danışmanlığa ilişkin gerçekleştirmeleri gereken rol ve sorumluluklar ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ); Bologna süreci çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi dikkate alınarak tasarlanmıştır. Çerçevenin amacı; mevcut yeterliliklerin düzenlenmesi, kalitenin artırılması, hayat boyu öğrenmenin yaygınlaşması ve desteklenmesi, ulusal ve uluslararası şeffaflığın ve tanınırlığın artırılması ve toplumun tüm bireyleri için eğitim ve istihdam fırsatları yaratılmasıdır. İlk, orta ve yükseköğretim düzeyindeki genel, akademik ve meslekî eğitim ve öğretim programları ile kazanılan ulusal yeterlilikler çerçevesini ortaya koymuştur (Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi, 2011).

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) dikkate alınarak, Türkiye'de yükseköğretimde ulusal yeterliliklerin (TYYÇ) oluşturulmasına yönelik çalışmalar, her üye ülkenin kendi Ulusal Yeterlilikler Çerçevesininin (UYÇ) oluşturulmasını karara bağlayan Bakanlar Zirvesi ardından Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından başlatılmıştır (Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi, 2011). TYYÇ kapsamında yükseköğretimin tüm düzeyleri (önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) için EQF-LLL düzey tanımlayıcıları (genel öğrenme çıktıları) kullanılarak düzey tanımları hazırlanmış, her düzey sonunda minimum düzeyde kazanılması gereken bilgi, beceri ve yeterlikleri tanımlanmıştır. Bu çalışma sonunda TYYÇ Temel Alan Yeterliliklerinin (Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri Alanı, Sanat Alanı, Beşeri Bilimler Alanı, Hukuk Alanı, Sağlık Alanı vb.) tanımlanmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. TYYÇ Temel Alan Yeterlilikleri akademik ve mesleki ağırlıklı olarak, 13 Ocak 2011 tarihli YÖK Genel Kurul'unda tanımlanmıştır (Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi, 2011).

Hemşirelik Lisans Programı Ulusal Yeterlilikleri

11 Ocak 2012 tarihinde İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu'nda hemşirelik okullarının yöneticileri ve öğretim üyelerinin katılımı ile bir toplantı yapılmıştır. Toplantı sonunda TYYÇ dikkate alınarak Hemşirelik Lisans Programını tamamlayan öğrencilerin sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve yeterlikleri içeren Hemşirelik Lisans Programı Ulusal Yeterlilikleri belirlenmiştir (Şenyuva 2016; Tuna 2015).

Belirlenen Hemşirelik Lisans Programı Ulusal Yeterlilikleri aşağıdaki gibidir;

- Mesleki rol ve işlevlerini yerine getirmek için gerekli bilgi, tutum ve becerilere sahiptir.
- Mesleki uygulamalara temel oluşturan kuram ve modelleri bilir.
- Birey, aile ve toplumun sağlık bakımı gereksinimlerini tanılamada ve karşılamada evrensel değerler ve hakları gözeteerek bütüncü ve bilimsel yaklaşım kullanır.
- Birey, aile, toplum, meslektaşları ve diğer disiplin üyeleri ile etkili iletişim kurar.
- Mesleki uygulama ve araştırmalarda bilişim ve bakım teknolojilerini kullanır.
- En az bir yabancı dil kullanarak etkili iletişim kurar ve alanı ile ilgili literatürü izler.
- Hemşirelik uygulamalarında, mesleki etik ilke ve değerlere uygun davranır.
- Hemşirelik uygulamaları ile ilgili yasa, yönetmelik ve mevzuata uygun davranır.
- Öğrenme-öğretme ve yönetim sürecine özgü bilgi ve beceriye sahiptir.
- Toplumsal sorumluluk bilinci ile disiplinler arası işbirliği içinde araştırma, proje ve etkinliklerde yer alır.
- Hemşirelik uygulamalarında liderlik özellikleri sergiler.
- Hemşirelik uygulamalarında eleştirel düşünme becerilerini kullanır.
- Yaşam boyu öğrenmeyi benimser.

Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP)

Bologna süreci çalışmaları kapsamında Türkiye’de hemşirelik eğitimi veren tüm okulların eğitim programlarında yer alması gereken temel konu/becerilerin oluşturulması ve hemşirelik lisans eğitiminin belirlenmiş standartlara göre gerçekleştirilerek eğitimde standardizasyonun sağlanması amacıyla 2002 yılında Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP) Komisyonu oluşturulmuştur. İlgili komisyon “Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı” çalışmalarına başlamıştır. Komisyon tarafından gerçekleştirilen çalışmaların tamamlanmasından sonra rapor hazırlanmıştır. Tıp-Sağlık Bilimleri Eğitim Konseyine sunulan HUÇEP raporu, 2003-2004 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuş, hemşirelik okullarının eğitim programlarını HUÇEP’e göre tekrar gözden geçirmelerini ve bu doğrultuda güncellemelerini sağlamıştır (HUÇEP, 2003). HUÇEP, uygulamaya konulduğu tarihten günümüze hemşirelik lisans eğitim programlarının geliştirilmesine yönelik yapılan çalışmaların temel kaynaklarından biri olmuştur.

Ancak geçen yıllar içinde toplumun sağlık gereksinimleri ve öncelikli sağlık sorunlarında yaşanan değişimler, sağlık hizmet sunumu ve hemşirelik bakımı hizmetlerindeki, politika ve uygulamalarındaki değişimler, Bologna uyum sürecinin yükseköğretim sistemimize getirdiği yenilikler nedeniyle HUÇEP’in sağlık ve hemşirelik eğitimi alanlarında yaşanan değişimleri yansıtacak şekilde güncellenmesi gereksinimi ortaya çıkmıştır.

YÖK Hemşirelik Komisyonu Eğitim Grubu Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı Çalışma grubu 1 Nisan 2013 tarihinde başladığı güncelleme çalışmalarını 2014 yılında tamamlamıştır. Güncellenen HUÇEP (2014)’de Hemşirelik Lisans Programı Ulusal Yeterlikleri dikkate alınarak Hemşirelik Lisans Programı Yeterlikleri belirlenmiştir (Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP), 2014). Bu çalışmalar ulusal nitelikte hemşirelik eğitiminin standardizasyonunun sağlanması, asgari yükseköğretim koşullarının belirlenmesi, nitelikli hemşire yetiştirilmesinde rehberlik edilecek ortak bir tabanın oluşturulmasında önemli ve öncü çalışmalar olması ile dikkat çekmektedir. Hemşirelik eğitiminin güçlenmesinde, geliştirilmesinde ve standardize edilmesinde önemli katkıları olduğu ve olacağı açıktır (Özkütük 2018). Covid 19 pandemi sürecinin hemşirelik ve hemşirelik eğitime etkileri (Karaman ve ark 2021; Şanlı ve ark. 2021) ile HUÇEP’in sağlık ve hemşirelik eğitimi alanlarında yaşanan değişimleri yansıtacak şekilde güncellenmesi gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle 2022 yılında yeniden güncelleme çalışmaları başlamıştır.

Hemşirelik Eğitimi Derneği (HEMED)

14.06.2007 tarihinde İzmir’de kurulan dernek, Türkiye’de lisans ve lisansüstü hemşirelik eğitiminin niteliğini geliştirme ve sürdürme amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Özellikle Covid 19 pandemi sürecinde hemşirelik eğitimcileri için geliştirici webinarlar ile ortak sorunlara çözümler aramış, geliştirme amacıyla eğitimler, çalıştaylar düzenlemiştir (HEMED, 2022). 2019 yılında özellikle “Hemşirelik Eğitiminde Uygulama Alanları Sorunları: Çözüm Arama Çalıştayı” ile hemşirelik lisans programlarının mevcut durumu, yaşanan sorunlar ve eğitim kalitelerinin artırılması ve standartlarının yükseltilmesi amacıyla bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ortaya konulmuştur (Hemşirelik Lisans Eğitimi Çalıştay Sonuç Raporu, 2017)

Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (HEPDAK)

Dernek, 2013 yılında Türkiye’de daha nitelikli hemşireler yetiştirilerek güvenli ve nitelikli hemşirelik bakımı verilmesini ve toplumun sağlığının geliştirilmesini sağlayacak hemşirelik eğitim kurumlarının hemşirelik eğitiminin kalitesinin yükseltilmesini sağlama durumlarını değerlendirmek ve bu kurumları denetlemek amacıyla kurulmuştur. Belirlediği sekiz temel standart; Program Amaçları, Program Çıktıları, Eğitim Programı, Öğrenciler, Öğretim Elemanları, Eğitim Yönetimi, Fiziksel Alt Yapı ve Sürekli İyileştirme olarak tanımlanmıştır. Bu standartlar doğrultusunda hemşirelik eğitim kurumları değerlendirilmektedir. Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (HEPDAK). <https://www.hepdak.org.tr/>. 28.01.2022). 2022 yılına kadar 18 hemşirelik eğitimi veren kurum akredite edilmiştir (<https://www.hepdak.org.tr/>. 28.01.2022). Ülkemizde hemşirelik eğitim programlarının akredite edilmesinde önemli bir sorumluluk üstlenen dernek, bu çalışmaların yanı sıra ulusal çapta hemşirelik eğitiminin standardizasyonu için öncü çalışmalar (kongre, webinar, konferans, çalıştay vb. çalışmalar) yürütmektedir. Dernek ve çalışmaları, hemşirelik eğitiminde yaşanan farklılıkları giderme, standart hemşirelik lisans programlarının sağlanması ve hemşirelik eğitiminin geliştirilmesi adına umut vericidir (Özkütük 2018).

Sağlık Bakanlığı - Hemşirelikte Temel Yetkinlikler Kılavuzu (2021)

Sağlık hizmet sunumunda genel bakımdan sorumlu hemşirelerden beklenen temel yetkinliklerin çerçevesinin çizilmesi ve bu yetkinliklerin ulusal standart haline getirilmesi amacıyla "Hemşirelikte Temel Yetkinlikler Kılavuzu" (Şubat 2021) yayımlanmıştır. Kılavuzda; profesyonellik, etkili iletişim, kanıta dayalı uygulama, bakım yönetimi, kalite iyileştirme, ekip çalışması ve işbirliği, mesleki liderlik olmak üzere yedi temel yetkinlik kriteri ve bunların alt kriterleri belirlenmiştir. Örneğin hemşirelikte profesyonellik, "birey merkezli bakım verirken; bilgi ve uygulamalarını sürekli geliştirerek bakım hizmetlerinin niteliğini artırmak; güncel uygulama standartlarına, mesleki etik kodlara ve yasal düzenlemelere uygun hizmet sunmak" olarak tanımlanmış ve bunun için hemşirenin (Sağlık Bakanlığı - Hemşirelikte Temel Yetkinlikler Kılavuzu (2021). <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/Yayin/587>. 28.01.2022).

- Hemşirelik bakımın sorumluluğunu üstlenmesi,
- Gelişen ve değişen sağlık gereksinimleri dikkate alması ve bu doğrultuda birey merkezli bakım sunması,
- Çalıştığı alana özgü bilimsel ve teknolojik değişme ve gelişmeleri izlemesi, geçerli ve güncel bilgi doğrultusunda hemşirelik bakımını sunması,
- Hemşirelik bakımını mesleki değerler/etik kodlara uygun gerçekleştirmesi,
- Hemşirelik bakımında sorun çözme, karar verme ve eleştirel düşünme becerilerini kullanması vb. alt kriterler belirtilmiştir.

SONUÇ

Hemşirelik ve hemşirelik eğitimi alanında hükümetlerce, sağlık kuruluşlarınca, uluslararası ve ulusal sağlık örgütlerince yapılan politik çalışmalar, çoğu zaman yaşanan sorunları çözmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Özellikle sağlık bildireleri birçok devletin ve örgütün bir araya gelerek sağlık sorunlarına ortak çözüm arayışlarının bir sonucu olarak doğan, birçoğu uluslararası anlaşma niteliğine sahip olan belgelerdir. Bu özellikleri dolayısıyla, bildireler ve şartlar bir anlamda, ülkelerin sağlık hizmetleri ile ilgili olan ortak eylem planlarını yansıtmaktadır. Bu çalışmalar, birbirine benzer ortak iyileştirici temalara sahiptir. Bu temalar, sağlığın geliştirilmesi, hasta haklarının iyileştirilmesi, hasta bakım kalitesinin artırılması, sağlık bakım eşitsizliklerinin giderilmesi ve hemşirelik eğitiminin desteklenmesi gibi ele alınabilir. Bunlara ek olarak ulusal çapta yürütülen küresel etkinin nitelikli sonuçlara dönüştürülmesi amacı güden standartlar geliştirilmesi ve çerçeve belirleme çalışmaları, çekirdek program hazırlanması gibi çalışmalar ulusal çapta hemşirelik eğitiminin niteliğinde standardizasyon sağlanmasına önemli derecede etki etmiştir. Hemşirelik eğitimine ilişkin ulusal kurum ve kuruluşların yürüttüğü geliştirme eğitimleri, akreditasyon çalışmaları, çalıştay, toplantı ve kongreler yapılması, hemşireliğin yasa ve yönetmeliklerinde değişiklikler yapılarak güncellenmesi gibi çalışmalar ise hemşirelik eğitimi mesleki gelişim açısından gereksinimi karşılayacak nitelikli hemşireler yetiştirilmede etkili bir süreç olması konusunda geliştirmiş, güçlendirmiştir.

Sonuç olarak sağlık bakım hizmetinin hızla değiştiği günümüzde, hemşirelik ve hemşirelik eğitimi için yönlendirici politika ve çalışmaların farkında olmak; bu politikaların ve çalışmaların gerçekleştirilmesinde rol almak hemşireliğin sorumluluklarından biridir. Bu nedenle hemşirelik eğitiminin güçlendirilmesi için hemşire eğitimcilerinin bu çalışmaları takip ederek etkisinin farkında olmaları, bu çalışmaları hayata geçirmeleri ve hemşirelik eğitimi geliştirmede aktif rol almaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- AACN (2019). <https://www.aacnursing.org/About-AACN> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20.05.2019
- Aktan, C. C., & Işık, A. K. (2007). Sağlığın Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Evrensel Sağlık Bildirgelerine Toplu Bir Bakış, Coşkun Can Aktan ve Ulvi Saran (ed), Sağlık Ekonomisi ve Sağlık Yönetimi, Aura Yayınları, Ankara.
- Alma-ata Bildirgesi (1978). https://www.who.int/publications/almaata_declaration_en.pdf?ua=1 adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20.05.2019
- Bologna Bildirgesi (1999). http://webb.deu.edu.tr/bologna/bildirgeler/bologna_bildirgesi.pdf adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 16.11.2016.
- Bozan M. (2012). Lisansüstü eğitimde nitelik arayışları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2):177-187.
- Çetin U. O. (2015). Küreselleşmenin eğitimin farklı boyutları üzerindeki etkileri. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(1): 1-19.
- Dil, S., Uzun, M., & Aykanat, B. (2012). Hemşirelik eğitiminde inovasyon. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 1217-1228.
- Geleceğin Meslekleri Çalışmaları. (2019). https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2019/gelecegin_meslekleri_calismalari.pdf adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 27.01.2022
- HEMED. (2022). <http://www.hemed.org.tr/> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 16.06.2022
- Hemşirelik Lisans Eğitimi Çalıştay Sonuç Raporu. (2017). https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/Hemşirelik_Lisans_Egitimi_Calistayi_Sonuc_Raporu.pdf adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 16.06.2022
- Hemşirelik Yasası (2007). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070502-3.htm> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 27.01.2022
- Hemşirelik Yönetmeliği (2010). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100308-4.htm> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 27.01.2022
- Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2011). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 27.01.2022
- HEPDAK (2022). <https://www.hepdak.org.tr> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20.05.2019
- Herdman, E. A. (2011). Facing 21st century challenges with a 20th century education: The case of nursing. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 8(3): 3-7.

- Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP) (2014). https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Ulusal-cekirdek-egitimi-programlari/hemşirelik_cekirdek_egitim_programi.pdf adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 27.01.2022
- Viyana Bildirgesi. (1988). http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0020/114932/E93950G.pdf?ua adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20.05.2019
- NLNAC. <http://www.nlnac.org/manuals/sc2008.htm> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20.05.2019 https://www.who.int/hrh/resources/scaling-up_planning_report.pdf?ua=1,02.11.2019
- WHO. (2019). <https://www.who.int/publications>, Erişim Tarihi: 20.05.2019. ICN. (2022). <https://www.icn.ch/who-we-are> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20.05.2019.
- İnal, K. (2010). Eğitimdeki neoliberal dil. *Eleştirel Pedagoji Politik Eğitim Dergisi*, 11, 28-32. <http://www.elestirelpedagoji.com/?pnum=24&pt=11> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 15.11.2016.
- Karaca, E. (2008). Eğitimde kalite arayışları ve eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1):61-77.
- Karaman, F., Çakmak, S., & Yerebakan, A. N. (2021). Covid-19 pandemisinde hemşirelik öğrencilerinin eğitimi: Uzaktan eğitim süreci ve etkileri. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (15), 571-580.
- Kaya, H. (2010). Küresel sağlığı geliştirmede hemşirelik eğitimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (1): 360-365.
- Kıvanç, M. M. (2015). Evrensel sağlık bildirgeleri ve türkiye’de sağlık reformları. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 2(3), 162-166.
- Lizbon Deklarasyonu-World Medical Association (1995). <https://www.wma.net/wp-content/uploads/2005/09/Declaration-of-Lisbon-1995.pdf> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 12.04.2022
- Özkütük, N. (2018). Türkiye’de hemşirelik eğitimi veren yükseköğretim kurumlarına ilişkin güncel durumun incelenmesi. *Yükseköğretim Dergisi*, 8(2), 150-157.
- Riner, M. (2009). The global nursing workforce. *Issues and trends in nursing: Essential knowledge for today and tomorrow*, 135-166.
- Sağlık Bakanlığı - Hemşirelikte Temel Yetkinlikler Kılavuzu (2021). <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/Yayin/587> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 28.01.2022
- Story, L., Butts J. B., Bishop S. B., Green L., Johnson K., Mattison H. (2010). Innovative Strategies for Nursing Education Program Evaluation. *Journal of Nursing Education*, 49(6): 351-354.
- Süngü H, Bayrakçı M. (2010). Bolonya süreci sonrası yükseköğretimde akreditasyon çalışmaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4):895-912.
- Şanlı, D., Uyanık, G., & Avdal, E. Ü. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde dünyada hemşirelik eğitimi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-63.
- Şenyuva E. (2016). Hemşirelik eğitimi ve kanıta dayalı uygulamalar. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 24 (1): 59-65.
- Taylan, S., Alan, S., & Kadioğlu, S. (2012). Hemşirelik rolleri ve özerklik. *Turkish Journal of Research & Development in Nursing*, 14(3).
- Temel B. A. (2011). Küreselleşme ve hemşirelik eğitiminde uluslararasılaşma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 4(3):144-150.
- The Copenhagen Declaration on Health Policy (1994). http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/114936/E93948.pdf adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20.05.2019
- The Jakarta Declaration Conference on Health Promotion in the 21st Century. <http://ldb.org/iuhpe/jakdec.htm> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20.05.2019
- The Ljubljana Charter. (1996). http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/113302/E55363.pdf?ua=1 adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20.05.2019
- Tucker, T. F. K. (2004). Toward a European model of higher education: Processes, problems and promises. *European Education*, 36(3), 51-69.
- Tuna, R. (2015). Türkiye’de hemşire yetiştiren yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci ve öğretim elemanı dağılımı. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 2(2): 94-99.
- Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi. (2011). <http://tyyc.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20.05.2019
- Türten Kaymaz, T., Çetinkaya, Ş. Ş., Bakır, E., Üzar Özçetin, Y. S., Gül, Ş., Ercan Şahin, N., ... & Tunçbilek, Z. (2017). Türkiye’deki hemşirelik lisans programlarının web sayfalarında bologna sürecinin yansımaları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(1), 91-97.
- Whitehead TD, Lacey Haun L. (2008). Evolution of accreditation in continuing nursing education in America. *Journal of Continuing Education in Nursing*, 39(11):493-499.
- WHO (1994). A Declaration on the Promotion of Patients’ Rights in Europe, European Consultation on the Rights of Patients, Amsterdam 28 - 30 March 1994, ICP/HLE 121, 28 June 1994, https://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20 Nisan 2022.
- WHO, Healthforall in the 21th century. (1998). http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/88590/EHFA5-E.pdf?ua=1 adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 15.05.2019
- Yelken T. Y., Çelikkaleli Ö., Çapri B. (2007). Eğitim fakültesi kalite standartlarının belirlenmesine yönelik öğretmen adayı görüşleri (Mersin Üniversitesi örneği). *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2): 191-215.